ההוא בארון כתיב אלא מהכא [1]ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם [א]בין לרבנן [ב]ובין לרבי יהודה לילפו מפתח שער החצר דכתיב [2]אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים וקומה חמש אמות וכתיב [3]וחמש עשרה אמה קלעים לכתף וכתיב [4]ולכתף השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה מה להלן חמש ברוחב עשרים אף כאן חמש ברוחב עשרים פתח שער החצר איקרי פתח סתמא לא איקרי ואיבעית אימא כי כתיב קלעים חמש עשרה אמה [ג]לכתף בגובהה הוא דכתיב גובהה והא כתיב וקומה חמש אמות (א) ההוא משפת מזבח ולמעלה ורבי יהודה מפתחו של אולם גמר והא תנן והרחב מעשר אמות ימעט ולא פליג ר' יהודה אמר [ד]אביי פליג בברייתא דתניא [ה]והרחב מי' אמות ימעט ר' יהודה אומר אינו צריך למעט וליפלוג במתני' פליג בגובהה וה"ה לרחבה ואכתי ר' יהודה מפתחו של אולם גמר והתניא מבוי שהוא גבוה מכ' אמה ימעט ורבי יהודה מכשיר עד מ' ונ' אמה ותני בר קפרא עד מאה בשלמא לבר קפרא גוזמא אלא לרב יהודה מאי גוזמא בשלמא (ב) לרבי יהודה ארבעים גמר מפתחו של אולם אלא נ' מנא ליה א"ר חסדא הא מתניתא אטעיתיה לרב דתניא [ו]מבוי שהוא גבוה מכ' אמה יותר מפתחו של היכל ימעט הוא סבר מדרבנן מפתחו של היכל גמרי רבי יהודה מפתחו של אולם גמר ולא היא ר' יהודה מפתחא דמלכין גמר ורבנן אי מפתחו של היכל גמירי ליבעו דלתות כהיכל אלמה [ז]תנן הכשר מבוי ב"ש אומרים לחי וקורה וב"ה אומרים לחי או קורה דלתות היכל לצניעות בעלמא הוא דעבידן אלא מעתה לא תיהני ליה צורת הפתח דהא היכל צורת הפתח הויא לו אפילו הכי עשר אמות הוא דרוית אלמה תנן אם יש לו צורת הפתח אע"פ שרחב מעשר אמות אינו צריך למעט מידי הוא טעמא אלא לרב הא [ח]מתני ליה רב יהודה לחייא בר רב קמיה דרב אינו צריך למעט וא"ל אתנייה צריך למעט אלא מעתה לא

ההוא בארון כתיב. שהוא משא בני קהת ועל שם שהוא מקודש משאר המשאות קרוי מקדש: **לילפו מפתח שער החצר.** ארוחב פריך דתנן במתני' והרחב מעשר אמות ימעט הא אשכחן פתח חצר דהוי עשרים רוחב ואיקרי פתח דכתיב[י] ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר בפרשת נשא כתיב אבל אגובה ולמיפסל בגובה יותר מה' אמות לא מצי פריך דהא אשכחן פתח ההיכל דגבוה כ' וקא קרי ליה פתח: רוחב חצר המשכן נ' אמה והא דכתיב חמשים בחמשים בפרק ב' (לקמן כג:) מפרש לה ופתחה באמצע רחבה וסתמו בקלעים ט"ו אמה מצד זה של פתח וט"ו אמה מצד זה של פתח נשארו כ' אמה רוחב באמצע כדכתיב חמש עשרה אמה קלעים לכתף וכתף הוא צידו של פתח: **מה להלן.** גובה חמש שהרי כל קלעי החצר סביב לא היה גובהן אלא חמש כדכתיב (שמות כז) וקומה חמש אמות: **בגובהה הוא דכתיב.** שגבהו הקלעים המזרחיות מזה ומזה לפתח ט"ו אמה יותר משאר קלעי החצר דהוו להו גובה כ' ולרוחב לא ניתנה מדה: **ההוא.** חמש אמות: **משפת קלעים ולמטה.** למטה מאותן ט"ו שנעדפו מזה ומזה לפתח היו עוד ה' גובה שוה לשאר הקלעים ועליהן נתוספו ט"ו בגובה מב' עברי הפתח דהוו להו כ'. לישנא אחרינא בגובהה הוא דכתיב דגובה כל קלעי החצר סביב ט"ו אמה אבל לרוחב הפתח לא למדנו שיעור ולהך לישנא גרסינן במסקנא ההוא משפת מזבח ולמעלה שהמזבח גובהו עשר והקלעים גבוהות ממנו חמש דהוו להו ט"ו כדי שלא יהא כהן עומד עליו ועבודה בידו וכל העם רואין אותו מבחוץ. ושתיהן שמעתי וזה עיקר וכן מפורש בזבחים בפ' קדשי קדשים (ד' נט:) והמפרש לשון ראשון טועה הוא שהיה סבור דמאן דפריך לילפו מפתח שער החצר אגובהה פריך למיפסל גובה יותר מה' אמות ומשום הכי אהדר לאוקומי פתח החצר בגובה כ': **ולא פליג ר' יהודה.** ואי מאולם גמר ליכשר ברוחב כ': **ותני בר קפרא.** במילתיה דר' יהודה עד מאה אמה: **בשלמא לבר קפרא.** איכא למימר דר' יהודה מאולם גמר ולא מכשר בגבוה מארבעים והא דתני בר קפרא ק' גוזמא נקט משום דאכשר ר' יהודה ביותר מכ' ומשלשים נראים לבר קפרא גוזמא ונקיט במילתיה טפי: **אטעיתיה לרב.** דאמר לעיל [עי"ש] ר' יהודה לא למדה אלא מפתח אולם הא מתניתא דלקמיה אטעיתיה: **פיתחא דמלכים.** שהם פתחי מלכים גבוהין הרבה: **לחי.** קנה או לוח נעוץ אצל כותל האחד בראשו: **לא תיהני ליה צורת הפתח.** להכשיר רוחבו ביותר מעשר: לא

בין לרבנן ובין לרבי יהודה לילפו מפתח שער החצר. ארוחבה פריך כדפי' בקונט' דאגובהה לא מצי פריך (ג) כיון דאשכחן דאיקרי פתח היכל ועזרה דהוו גביהי עשרים ועוד אי אגובהה פריך לא הוה משני מידי פתח שער החצר איקרי דכל שכן דלא איקרי פתח יותר מחמש דשער גדול מפתח אלא ארוחבה פריך לילפו משער החצר דהוה רוחב כ' כדמייתי מקרא אע"ג דג' עמודים היו עומדים ברוחב הפתח כדמוכחי קראי מ"מ אתי אידי' דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה כדאמר לקמן (ד' י:) ומשני דפתח שער איקרי פתח סתמא לא איקרי ואע"ג דבפרשת במדבר סיני מצינו דאיקרי נמי פתח סתמא אין לחוש הואיל ובשאר מקומות איקרי פתח שער וכענין זה מצינו בהקומץ רבה (מנחות ד' לז.) דקאמר מצינו ימין שנקראת יד דכתיב כי ישית אביו יד ימינו ואידך יד ימין איקרי יד סתמא לא איקרי ואע"ג דבתר הכי כתיב ויתמוך יד אביו:

[ט]**ואיבעית** אימא כי כתיב. ט"ו אמות בגובה הוא דכתיב אבל ברוחב אין שיעור מפורש ואפשר שהיה הפתח רחב עשר או פחות וגרסי' בתר הכי משפת מזבח ולמעלה והיינו כר' יוסי דבפ' קדשי קדשים (זבחים ד' נט:) דאמר מזבח גובהו י' אמות פי שנים כאורכו והקלעים סביב ט"ו שלא יהא כהן עומד ועבודה בידו וכל העם רואין אותו והא דכתיב בקלעים וקומה ה' אמות היינו משפת מזבח ולמעלה והא דכתיב במזבח (שמות כז) ושלש אמות קומתו היינו משפת סובב ולמעלה ור' יהודה פליג התם דהמזבח ג' אמות דברים ככתבן והקלעים גובהן ה' והאי שינויא בתרא דהכא לא משני לר' יהודה אלא לרבנן דלר' יהודה קלעים ט"ו אמות לאו בגובהן כתיב וא"ת מאי פריך שאני פתח החצר דהוה ליה צורת הפתח שהכלונסות היו על גבי ווי עמודים שהקלעים תלויים בהן וי"ל דאמר לקמן (ד' יא.) דצורת הפתח שעשאה מן הצד לא עשה ולא כלום ועוד דלא קשה מידי דאליבא דרב קיימינן ורב תני צריך למעט אע"ג דאית ליה צורת הפתח ולהכי נמי כי פריך בסמוך ור' יהודה מפתחו של אולם גמר והא תנן כו' ולא פליג ר' יהודה ולא משני שאני אולם דהי"ל צורת הפתח משום דאליבא דרב קיימינן אך קשה דקראי מוכחי דברוחב כתיב ונראה לריצב"א דמשמע ליה והרחב מי' אמות ימעט אפילו אינו גבוה אלא חמש ולהכי פריך היכא דאינו גבוה אלא ה' נילפו מפתח החצר דאפילו רוחב כ' הוי פתח ואין נראה למקשה דפתח שער איקרי כיון דנמוך כ"כ ועוד דבפ' מדבר סיני איקרי פתח סתמא ואתי שפיר דגרס בכל הספרים מה להלן גבוה ה' ברוחב כ' ומשני דלפ"ה פתח שער איקרי הואיל ורחב כ"כ והא דאיקרי בפרשת במדבר סיני פתח סתמא אין לחוש כדפי' לעיל[י] ואיבעית אימא קלעים ט"ו אמה בגובה הוא דכתיב כלומר קרא דויקהל דההוא ודאי ע"כ בגובה נמי כתיב דהא כתיב קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף וגו' וכתיב ולכתף השנית מזה ומזה לשער החצר והשתא אי לאו דקרא דלפניו בגובהה כתיב לא הוה ליה לכתוב מזה ומזה לשער החצר כיון דכבר פי' צד אחד אלא ודאי קרא קמא איירי בגובה והא דכתיב בקרא קמא עמודיהם שלשה דמשמע דארוחבן קאי י"ל דאדלבתריה קאי ותדע דהמקשה הביא קרא דתרומה חמש עשרה אמה קלעים והמתרץ הביא קרא דויקהל קלעים חמש עשרה אמה אל הכתף וגם רב אשי שסידר הש"ס הביא למעלה ולכתף השנית מזה ומזה דויקהל ולא הביא קרא דתרומה שהוא אלא הפסוק שהביא תחלה דהיינו ולכתף השנית חמש עשרה קלעים והביאו בשביל שתירץ בזה הפסוק והשתא ודאי הואיל וגובה היה כ"כ פשיטא דנקרא שער ומתחלה לא הקשה אלא דלא משמע ליה דאיקרי שער בעבור גובהו חמש[כ]:

אמר אביי פליג בברייתא. משמע ולעולם מפתח אולם גמר ומכשיר עד רוחב כ' [*] וקשה דלקמן (ד' י.) אמר דלא מכשיר ר' יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש[ל]: **עד** ארבעים וחמשים אמה. אין להקשות השתא נ' שרי מ' מיבעיא דאיכא למימר מ' ונ' כדאמרי אינשי כדמשמע בפרק מפנין (שבת ד' קכו:)[מ]: **ליבעו** דלתות כהיכל. ואע"ג דבאהל מועד שהיה נמי הפתח רחב י' לא היו דלתות ואפי' הכי קרי ליה פתח היינו משום שלא היה גבוה אלא י' א"נ ע"כ אהל מועד שלא כדין נקרא פתח שהרי היה פרוץ במלואו דלא הוה ליה גיפופי: **אלא** מעתה לא תיהני ליה צורת הפתח. אבל לא תיהני ליה דלתות לא פריך דפשיטא הואיל ואית ליה דלתות והן ננעלות דהויא כמחילה מעלייתא ולא שייך נמי למיפרך ליבעי צורת הפתח דצורת הפתח לא הוי אלא משום נוי בעלמא אבל האי פריך שפיר דלא תהני ליה צורת הפתח דאי הוה קרוי פתח אף כשגדול ביותר ע"י צורת הפתח היה לו לעשותו שוה לאולם: **מידי** הוא טעמא אלא לרב. ואע"ג דברייתא נמי גמרה מהיכל איכא למימר דפליגא אמתני' א"נ לא נקט היכל אלא לסימנא בעלמא כדאמרינן בסמוך: ורב

רב ניסים גאון

והכת' וקומה חמש אמות, ההוא משפת מזבח ולמעלה. וזה גם הוא מן העיקר שאמרוהו בפר' המצניע, דכתיב אשר על המשכן ועל המזבח, מקיש מזבח למשכן, מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות. וכבר הזכרנו בפרק המצניע הדברים שנאמרו במסכת זבחים, ואין אנו טורחין לחזור בזה.

* * *

רבינו חננאל

ואמרינן אדילפי מפתח אהל מועד ליליף מפתח שער החצר, שהיה גובהו חמש אמות ורוחבו עשרים אמה, שנאמר ארך החצר מאה באמה וכו'. טול עשרים אמה אחורי המשכן, ול' אמה המשכן. הרי חמשים נשארו מן האורך של חצר המשכן, ורוחב כולן רוחבן חמישים. פרנסנו החצר לאורכה וזו עוד מידת רחבת המשכן, רחבו עשר באמה ויש לו אחוריו ריוח כ' מן כ' אמה ובדרום כ' אמה, הרי נשאר במזרחו של משכן נ' אמה אורך בחמישים רוחב, שנאמר ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה, עשר בקלעים ט"ו אמה מיכן וט"ו אמה מיכ' הרי ל' אמה, נשארו כ' אמה באמצע. וזהו פתח המשכן. ודחינן פתח שער איקרי פתח סתמא לא איקרי. איבעית אימא כי כתיב קלעים חמש עשרה אמה בגובה הוא דכתיב. ואקשינן איני והכתיב בגובה של קלעים וקומה חמש אמות. (ופרכינן) [ופרקינן] ההוא משפת המזבח ולמעלה ה' אמות. זו השמועה מפורשת בשחיטת קדשים ששחטן בראשו של מזבח בתחילתו. דתניא א"ל ר' יוסי, ואתה אי אתה אומר כן והלא נאמר ואת מסך שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח, מקיש מזבח למשכן, מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות. ואומר חמש עשרה אמה קלעים וגו'. הא מה אני מקיים וקומה ברוחב חמש אמות, משפת מזבח ולמעלה. שלא יהא כהן עומד במזבח ועבודה בידו והכל רואין אותו. וכא נמי במזבח שכתוב בו רבוע יהיה המזבח ושליש אמות קומתו משפת סובב ולמעלה. ותנן עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד, עלה חמש וכנס אמה זהו סובב, ומן הסובב ולמעלה שלש, ואמה של קרנות הרי עשר. וקשיא לן מכל מקום ט"ו אמה הן אע"פ שתעשה קלעים בגובה, בגובה עשרים מנא ליה [דאקרי פתח]. ופרקינן לעולם עד כ' אמה פתח מיתקרי והאי דלא עבדו הכא משום דלא אצטריך, דהא עלו בגובה מן המשכן חמש אמות מפני המזבח, יתר מיכן לא איצטריכו. ואקשינן ור' יהוד' מפתחו של אולם גמר. והתניא מבוי שהוא גבוה מכ' אמה ימעט. ר' יהוד' מכשיר עד מ' ונ' אמה. אמר רב חסדא הא דתניא מבוי שהוא גבוה מכ' אמה יתר מפתחו של היכל אטעיתיה לרב. והוא סבר מדרבנן מפתחו של היכל גמרי ר' יהוד' נמי מפתחו של אולם גמר, ולא היא, ר' יהוד' מפתחא דמלכי גמ'. ורבנן דגמרי מפתח ההיכל ליבעי דלתות כהיכל. ודחינן לא דלתות לצניעותא עבידי דלא יהוון חזיין מה דבגוא. אלא מעתה ליבעי תיקרה מעליא כי היכל ולא תיהוי

מסורת הש"ס

א) [נ"ל וכתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן בין לרבנן כו' כ"ה בכתובות נח:], ב) נ"א אל הכתף, ג) [מנחות י:], ד) [לקמן י.], ה) [תוספ' רפ"א], ו) לקמן יא., ז) [לקמן יא.], ח) [במדבר ד], ט) רש"ל כ' דיקן ואיבע"א הוא דיבור אחד עם כן לעיל, י) [בפ"א הוא פס"ד], כ) [ועי' תוס' זבחים ס. ד"ה ואומר שהאריך בזה], ל) וי"ל דהתם מוכרח בעלמא דיליף מפתי כירלות (ע"י מהר"מ), מ) [ועי"ע תוס' שבת פ: ד"ה השתא],

* * *

תורה אור השלם

1. וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם: שמות כה ח
2. אֹרֶךְ הֶחָצֵר מֵאָה בָאַמָּה וְרֹחַב חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקֹמָה חָמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְאַדְנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: שמות כז יח
3. וַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קְלָעִים לַכָּתֵף עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: שמות כז יד
4. וְלַכָּתֵף הַשֵּׁנִית מִזֶּה וּמִזֶּה לְשַׁעַר הֶחָצֵר קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה עַמֻּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: שמות לח טו

* * *

הגהות הב"ח

(א) גמ' והכתיב וקומה חמש אמות (ההוא משפת מזבח ולמעלה) תא"מ ונ"ב ס"א ההוא משפת קלעים ולמטה: (ב) שם לר' יהודה מאי גוזמא בשלמא ארבעים כצ"ל ותיבות לרבי יהודה נמחק: (ג) תוס' ד"ה בין לרבנן וכו' כיון דאשכחן פתח היכל ועזרה דהוו גביהי עשרים דאיקרי פתח ועוד אי:

* * *

גליון הש"ס

גמ' ובין לר"י לילפו מפתח שער החצר. לא ידעתי לפרש דמה קושיא על ר"י מה יוכל ללמוד מפתח החצר יותר מהלימוד מהאולם הא גם האולם היה רוחב יותר מי' ומזה פרכי' בגמ' אח"כ ומוכחי מזה דר"י פליג על הרוחב עכ"פ אין שייך למינקט הקושיא לר"י לילף מפתח החצר מה עדיפות בזה מהילפותא מהאולם והלימוד מאולם הא צריך לענין גבוה יותר מכ' וצ"ע: תוס' ד"ה אמר וכו' דלקמן. לא ידעתי שעשו מזה קושיא והניחו בקושיא הא והי אינו שם מפורש או ברייתא רק דרב אחי סבר לומר כן ור"י דחי לה והיא הנותנת וה"ה י"ל דאביי סבר כר"י וגם הא ר"י לא אמר כן בכהלכה אלא דסבר לומר כן ואפשר דקיבל מר"י דוקיא האמתת:

* * *

מוסף רש"י

ההוא בארון כתיב. שהרי הקהתים נושאים את הארון והשלחן והמנורה והמזבחות, שהם דברים המקודשים (שבועות טז:). אתנייה צריך למעט. אפילו יש לו צורת פתח (לקמן יא.).